

Становище

за дисертационен труд
за придобиване на научна и образователна степен „Доктор“
от: доц. д-р Данка Щерева Николова

Област на висше образование: Педагогически науки.

Професионално управление : 1.2. Педагогика.

Докторска програма : Специална педагогика.

Университет: Софийски Университет „Св. Кл . Охридски“.

Факултет: Факултет по науки за образованието и изкуствата.

Име на докторанта : Мария Алексакуди

Научен ръководител: проф.д-р Катерина Караджова

Тема на дисертационния труд:“ Социално включване на ученици с интелектуална недостатъчност чрез извънкласните дейности“

Биографични данни за кандидата

Докторантката Мария Алексакуди е родена в Орестиада, Северна Гърция. Получава средното си образование в техническата гимназия в същия град, като се дипломира като бакалавър като технолог в направление "селскостопанска биология". Мария Алексакуди е завършила две магистърски програми в Тракийски университет "Демокрит", гр. Орестиада, в направление "аграрни науки". Третата магистърска степен по специално образование е завършена в Рим през 2016 г. Нейният: професионален опит е пряко свързан с образованието, което е завършила: агроном (2006-2009), научен сътрудник и преподавател в областта на специалното образование (водеща дисциплина "агрономство"). Участвала е в конференции и научни форуми, свързани с проблемите на селското стопанство в Гърция. Съществува социална ангажираност в асоциациите и сдруженията, чиято дейност е свързана с проблемите на околната среда в Гърция.

Актуалност на проблематиката

Можем смело да твърдим, че днес липсват достатъчно публикации и изследвания, касаещи процеса на социализация на учениците с умствена недостатъчност, които те придобиват в практическата дейност по време на извънкласните дейности, за социалните уменията и знанията, които се усвояват по нестандартен път в споменатите дейности. Още повече липсват конкретни изследвания, свързани с оценяване на въздействието на различните извънкласни дейности, насочени към този контингент ученици. В този смисъл темата на дисертационния труд е актуална и съвременна, а изследователските въпроси в нея са

ценни в практико – приложен план. Темата на дисертацията е пряко свързана с професионалните компетенции и научни търсения на докторантката.

Структура и съдържание на дисертационния труд

Предложеният за дисертационен труд е с общ обем от 193 стандартни страници и включва въведение, три основни глави, заключение и библиография от 74 източника на латиница.

Въведението съдържа ясна и точна обосновка от необходимостта за социално включване на учениците с ИН в дейности извън класната стая, необходимостта да се наблегне на алтернативните възможности за развитие на техните умения. Докторантката цитира становищата на съвременни автори за ранното включване в подобни дейности, което помага за развитието на адаптивни социални умения, а това може да се осъществи на различни нива и в различни форми, чрез различни техники и подходи по време на извънкласни дейности.

В първа глава докторантката разглежда дефиниции и характеристики на умствената недостатъчност, позовавайки се на Американската асоциация за интелектуални нарушения и увреждания в развитието. Интерес представляват и други основни акценти в тази глава, а именно:

- представените данни за социално – икономическия статус на лицата с УН в глобален план;

- за потенциални възможности на учениците с УН да развият своите практически и социални умения в образователната среда на масовия клас.

- специален акцент се поставя върху основни програми за съвместна дейност в извънкласни форми с ученици в норма /1.5/.

В тази глава докторантката показва уменията си за разсъждения, обобщения и възможности за добър теоретичен анализ на източниците.

Втората глава представя дизайна на изследването. Ясно, точно и компетентно са формулирани целта, основната хипотеза, както и 6 спомагателни към нея. Конструирани са и 5 задачи, свързани със замисленото изследване. То се базира на учебния образователен експеримент, който има функционална и динамична роля в постигането на целите на изследването. В случая включва целенасочени наблюдения и анализ на различни елементи от поведението на изследвания контингент ученици върху поредица от „учебни епизоди“- извънкласни дейности.

Считам, че броя на изследваните лица, които са разпределени в две групи: ученици и учители и техния статус отговарят на поставените изследователски цели.

Учниците са 22 –ма и са възпитаници на Единна специална професионална гимназия – лицей(ENEEGIL) в Гърция. Всички те са с доказана официална диагноза лека или умерена степен на УН, като някои имат съпътстваща болест или други заболявания. За целите на експеримента са разделени на експериментална и контролна групи, като в първата са включени 12 участници, взели участие в училищната програма за извънкласни дейности, а във втората /контролната гр./ съответно 10 ученика. Точното разпределение по пол, години и специфика на заболяванията са коректно представени в таблица 1 и 2.

За нуждите на изследването са включени и интервюирани 8 учители, от същото училище. Тяхната възраст, професионален стаж и образователен ценз са отразени правомерно в таблица 3.

Процесът на работа върху експеримента е в продължение на една учебна година от септември 2021 до май 2022, което считам, че е достатъчен период за събиране на данни.

Като инструменти за изследване се използват:

На **първо място** наблюдението и отразяването на промените в елементите в специално изработения за тази цел „формуляр за наблюдение“ (Приложение А). Той се попълва за всяка от извънкласните дейности на реализираната програма като включва специфични критерии за оценка на въздействието на програмата върху трите категории умения на учениците (социални, двигателни и перцептивни). Изброените се оценяват чрез различни скали за оценка: например SSRS на социалните умения , за двигателни и перцептивни умения се използват съответно 12 и 8 елемента от различни скали и въпросници на Вайнленд -3 форма за учителя, Бейли-III, Мувмънт. Оценяването на уменията на учениците е по скалата на Ликерт от 1 до 5, като ниво 1 е най-ниското (ученикът никога не практикува такова умение по време на дейността), а ниво 5 е най –високо.

За контрол и проверка на хипотези 5 и 6 като **втори изследователски** инструмент се използва въпросника и интервюто с отворени въпроси към учителите. (Приложение Б)

Докторантката прави естествена и логична връзка с **третата глава** на дисертационния труд.

Тук са представени и анализирани резултати от изследването. То е добре планирано и организирано, а процедурата е описана , обективно и точно (от стр. 117-157).. Считам, че използваната методика е адекватна на поставените цел и задачи. За анализ на данните се използва двойния симпъл тест SIMPLE test. , като възможност за статистическа обработка . Оформените общо 25 таблици и 8 диаграми дават точна представа за получените резултати по време на проведените наблюденията. като Съпоставянето на данните за постиженията на експерименталната група и контролна група ученици с лека и умерена степен на интелектуална недостатъчност показва, че получените резултати са статистически значими . Това логично води до извода, че използваните техники на работа в извънкласните форми /посочените и описани 11 сесии/ са ефективни и адекватни в процеса на социално включване на учениците от посочения контингент. Направените интервюта с учителите обогатяват дисертационния труд и доказват ефективността на използваните извънкласните форми.

Научнотеоретични и практико-приложни приноси

1. Реализиран е теоретичен преглед на съществуващите концепции, подходи и методи в процеса на прилагане на извънкласни дейности, насочен към учениците с лека степен и умерена степен на умствена недостатъчност.

2. Процедурата на изследването включва добре конструирани Приложения А и Б / въпросник и интервю/, които биха могли да се използват като модели за бъдещи разработки в областта на специалната педагогика. В този смисъл дисертацията има и практико-приложен характер.

3. Докторантката прокарва идеята за включване на специална програма за извънкласни дейности в образователната система на Гърция, която би била ефективна и адаптивна за ученици с лека и умерена степен на УН.

Автореферат

Авторефератът е разработен върху 46 страници. Той отразява структурата на труда и представя правомерно всички глави на разработената дисертация.

Публикации по темата на дисертацията

Научните публикации, които представя докторантката Мария Алексакуди са три на брой . Периодът е от 2020 г. до 2023 г. Те са публикувани в сборниците на СУ, тематично са свързани с дисертационния труд и представят отделни етапи от цялостната работа на дисертацията.

Като брой и съдържание отговарят на изискванията за допускане на автора до защита.

Лични впечатления

Нямам лични впечатления от докторантката Мария Алексакуди.

Бележки от техническо естество:

Те са насочени към окончателното техническо оформяне и представяне на автореферата и дисертацията :

Трябва да се прояви по-голяма прецизност и точност в правописа / имам предвид липсващи букви в текста- параграф 1.2 и неясни фрази при превода от английски на български език в автореферата/.

Препоръки от съдържателно естество:

1. Издигнатите шест хипотези са реално свързани с проведеното изследване, но смислово са раздробени. Считаю, че е уместно хипотези 1-ва, 2-ра и 3 - та да се обединят в една обща. Така научните предположения ще придобият логичност и обобщеност.

2. В „Приложение Б“ биха могли да се обединят смислено твърдения /елементи/ 3 и 4, както 6 и 7.

Въпрос:

1. На базата на вашия професионален опит споделете: коя от предложените 11 описани извънкласни сесии е предизвикала най-силна положителна емоционална реакция в експерименталната група учениците и обратно – към коя извънкласна сесия се проявява апатичност и трудно включване в съответната дейност.

Заклучение:

Направените от мен препоръки и бележки имат добронамерен характер и съвсем не обезценяват свършената работа по дисертацията, по-скоро биха допринесли за по-голяма издръжаност в структурирането , техническата чистота и прегледност.

Дисертационният труд, представен за защита от докторантката Мария Алексакуди отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на СУ „Св. Кл Охридски“. Като цяло трудът доказва, че Мария Алексакуди притежава теоретични и практически познания в областта, в която работи. Представените теоретични анализи и методологията на изследването отговарят на специфичните изисквания за подобна научна разработка . Те демонстрират личен интерес и професионална ангажираност на докторантката към темата.

Давам своята положителна оценка на обсъждания труд, на представените автореферат , обобщени изводи и препоръки към практиката.

Всичко описано, в моето становище ми дава основание да предложа на УВАЖАЕМОТО НАУЧНО ЖУРИ ДА ПРИСЪДИ НА МАРИЯ АЛЕКСАКУДИ ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР”, в област на висше образование Педагогика, професионално направление Педагогически науки, Докторска програма „Специална педагогика”.

13.04.2024 г.
София

Автор на становището: **доц. д-р Данка Щерева Николова.**